

Oposicions 2024

Cos: professors d'ensenyament secundari

Especialitat: Llengua i literatura catalanes

ACCÉS 1- MALLORCA

OPCIÓ A

Exercici 1

COMENTARI DE TEXT

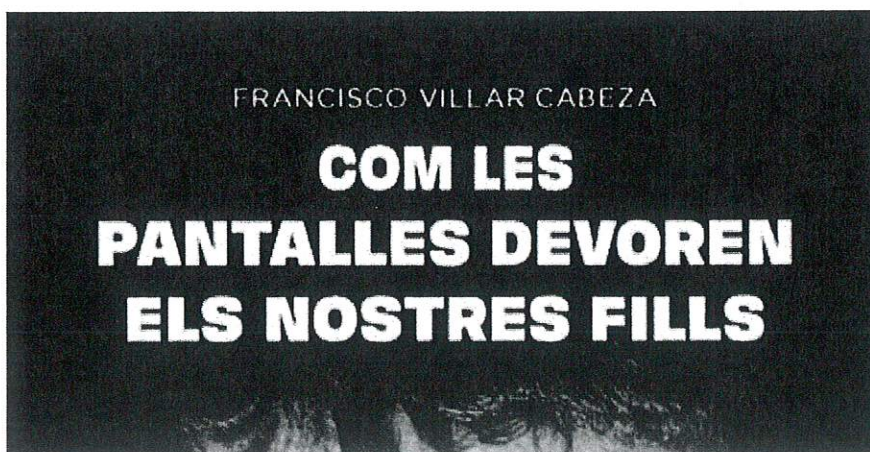
Llegiu el fragment del llibre titulat *Fuster i els mallorquins. El debat identitari a la Mallorca tardofranquista* (2021), de Gabriel Ensenyat Pujol (Andratx, 1961) i analitzau-ne de manera concisa els trets conceptuals, lingüístics i pragmàtics. Per fer-ho, redactau un text en què quedin respostes les qüestions següents:

- De quin gènere es tracta? Quins elements del text us ho fa pensar?
- Quines característiques lingüístiques i estilístiques del gènere en qüestió trobam en el text?
- És un text el contingut del qual és rellevant per treballar en l'àmbit escolar? Si és així, en quin moment de l'etapa de l'ESO o del batxillerat es podria treballar?, com?, per què?

Exercici 2

ARTICLE D'OPINIÓ

Francisco Villar Cabeza és psicòleg a l'hospital de Sant Joan de Déu de Barcelona, expert en conductes suïcides en infants, i acaba de publicar un llibre titulat *Com les pantalles devoren els nostres fills*.

A tall d'exemple, en una entrevista al programa de Jordi Basté de RAC1 va dir coses com «(...) hem d'erradicar el fenomen [de les pantalles], no estudiar-lo»; «(...) hem de protegir els joves. Ara que ja sabem què ha passat, seguir sense fer res seria negligir. Cal demanar al legislador: continuaràs negligint, o faràs alguna cosa?»; «(...) necessitem que una minoria conscient encapçali el canvi perquè se'n beneficiï la majoria»; «(...) cal prohibir els mòbils als menors de 18 anys»; «(...) les tecnologies cerquen l'atenció dels joves. En deu anys han aconseguit que a Barcelona usin vuit hores al dia pantalles i aquest temps el passen amb xarxes o videojocs».

Arran de les afirmacions anteriors i d'altra informació que pugueu haver rebut per altres vies, escriviu un article d'opinió, d'entre 270 i 300 paraules, per a una revista d'Educació titulat «**Per una escola sense pantalles?**».

INTRODUCCIÓ

En un poema escrit en la immediata postguerra —del qual he extret els versos que acabam d'incloure a mena d'introït del present llibre— Miquel Ferrà s'adreçava a un amic seu a qui havia vengut la por, derivada del conflicte i de la cruenta repressió desencadenada a Mallorca a partir del 18 de juliol de 1936, i s'havia passat de forma estentòria a l'altre bàndol. Miquel Ferrà, mallorquí, fou un intel·lectual catalanista que en els difícils anys de la postguerra es va recloure en la dignitat i el silenci. No va ésser empresonat ni afusellat, però, segons es comentava en aquelles saons, va estar a punt, tant de l'una cosa com de l'altra o de totes dues. Finalment, però, no li va passar res: era irredueïble i, com a tal, o l'eliminaven o el deixaven fer... Una greu malaltia el duqué abans d'hora a la tomba, el 14 de novembre de 1947. Abans, en el poema citat, es reafirmava en les pròpies conviccions que, entre altres coses, l'havien fet optar per l'emmudiment periodístic —ell, que tants articles havia escrit— com a manifestació de rebuig davant l'obligació d'escriure en una llengua i sobre uns temes que no eren els seus:

Jo no em moc del meu caní,
companyó, jo no en sabria.

I havia deixat constància de la seva esperança en el retorn d'uns temps millors, en els quals

Un buf d'aire esfondrarà
el castell de la Mentida,
i la nua Veritat
brillarà de llum vestida.

Efectivament, en termes identitaris, com en tants altres, el franquisme s'havia convertit en una gran mentida, a còpia d'escamotejar la pròpia identitat —qui diu identitat, diu llengua, història, cultura...— i substituir-la per una altra d'aliena i imposada: l'espanyola castellanocèntrica. I així va funcionar la cosa a Mallorca —i en gran mesura a la resta dels Països Catalans— durant les dues dècades posteriors al conflicte. És clar que d'una afirmació tan contundent com la que acab de fer òbviamment cal excloure persones, actituds individuals i empreses col·lectives que no combregaven amb la Mentida i feien tot el que estava al seu limitat abast per combatre-la. Però el ferri control polític —i policíac— no permetia anar gaire enllà i encara, sovint, a còpia de subterfugis i de dir (i escriure i fer...) coses que s'havien de llegir entre línies. O d'amagat.

Als anys seixanta la tímida obertura del règim franquista permeté uns incipients canvis. La societat es transformava i la dictadura començava a patir unes primeres esquerdes. A Mallorca la transformació va ser vertiginosa, molt més accelerada que a la resta de l'estat, excepte en les altres zones on també arribà el buf turístic. El *boom* del turisme va alterar la placidesa pròpia de les Balears —tòpica, d'altra banda. La Mallorca de la pagesia donava pas a la Mallorca turística. Una allau de visitants àvids de sol i de festa —també d'oblit— recalava a l'illa durant els mesos de bonança termomètrica. De la península arribava una altra onada de persones, citades per la feina que aquí trobaven a cabassos. N'hi havia que retornaven al lloc d'on havien vengut, un cop acabada la temporada (i tornaven a comparèixer l'any següent, seguint la roda imposada pels visitants i els tour-operadors), però molts venien per instal·lar-se definitivament en un indret on es guanyava més, en unes condicions laborals que, per defecte, eren millors que

les que tenien allà d'on provenien. La feina, també en comparació, solia ésser menys pesada —per bé que l'exploitació laboral era a l'ordre del dia— i, sobretot, hi havia jornals segurs gràcies a la feina a l'hoteleria o la construcció. Aquesta última es va disparar per tal de satisfer la demanda d'hotels i d'habitages per a allotjar visitants i nous residents. El litoral costaner fou el que, sobretot, patí la voracitat constructora. Tot plegat introduí canvis pregons en les mentalitats, els comportaments i costums insulars ancestrals. La «moral» també es veié afectada. S'obria un nou cicle en la història insular, no precisament a tall de parèntesi. La perplexitat s'instal·là en una societat que romania adormissada des del 1939 —per força— i que ara veia trabucar esquemes i guions ancestrals que havien semblat incontrovertibles, immutables.

Per descomptat que la llengua i cultura pròpies, així com la percepció de la identitat, se n'havien de ressentir. La controèrsia, fins aleshores tan restringida, no podia trigar a aparèixer, enmig d'una realitat canviant a un ritme frenètic. En pocs anys s'havia passat de la rigidesa ètica del nacionalcatolicisme triomfant al provocador biquini. Les esglésies encara s'omplien, rutinàriament, però les sales de festa, el màxim paradigma de la perversió desbordada que s'havia arranjat al costat dels cursos de cristianisme, proliferaven com a bolets. La «vida» illenca seguia la mateixa pauta i es traslladava de l'interior a la costa, de la inclemència i la feina de sol a sol al camp, a la rauxa de la nit insondable vora el mar. Aquí, després de la jornada laboral, no faltaven la companyia femenina (estrangera, sobretot), el pop i el rock, el whisky i els primers porros (i les parelles de la Guàrdia Civil que cercaven —sense gaire èxit ni, poiser, interès, o perquè, segons es deia, tenien ordre d'ésser més permissius que a la península— un altre tipus de parelles, furtives, en actituds impúdiques). Un dring màgic semblava haver-se instal·lat, miraculosament, a l'illa.

Entre la nova formada protagonista del canvi començaven a sorgir actituds cada vegada més inconformistes, rebel·lies imprevisibles i comportaments intel·lectuals decisivament allunyats d'un

règim caduc. El nexa amb la generació anterior —específicament amb el raquífic sector de la intel·lectualitat anterior amb consciència de país que havia aconseguit sobreviure malgrat el llast de la repressió i les frustracions— va permetre establir un pont, bé que precari. Eren aquells qui, com Fuster a València, procuraven viure al marge dels efectes de la dictadura, fent servir altes dosis d'imaginació i d'enginy a l'hora d'esquivar censors, jutges i brigades políticsocials. Així i tot, era impossible evitar que de tant en tant caigués una cita al jutjat o una multa, o es retiràs un passaport, o bé eludir un interrogatori, no precisament amable. O la temporada de reflexió a la presó, dictada per una casta togada que més tard ni tan sols s'ha molestat a aplicar-se un mínim maquilatge democràtic —amb honroses excepcions que xoquen amb endogàmies instal·lades en *consejos* del poder judicial, audiències nacionals hereves directes del TOP franquista i tribunals supremes— que la faci digerible en aquesta gasófia de democràcia. Malgrat tot això, el règim presentava encleixes que permetien penetrar en espais vetats fins aleshores.

A Mallorca el trasbals tenia un prioritari caràcter social, ben poc o gens polític, la manifestació del qual s'estenia de la platja al pub, passant per les sueques i l'immigrant de nou encuny: el peninsular i els primers estrangers residents. L'epicentre de tot plegat era la nit immarcescible. Un desori considerable, comparat no ja amb segles de conformisme i d'alienació sinó amb la immediata dècada anterior. El petit món mallorquí havia canviat d'un dia per l'altre i hom se'n feia creus. I va ésser enmig de tot plegat, del «desgavell», que s'escolà el debat identitari. Inevitable, vist ara en perspectiva, en una Mallorca que no sabia ben bé (o gens) cap a on anava, com si fos una locomotora que ignorava en quina estació s'aturaria. O si descartaria i els vagons caurien precipici avall. Però, si volia intentar esborinar-ho, havia de recórrer a allò de saber, abans de cap a on anam, d'on venim.

La reflexió no fou exclusiva ni d'arrel inicialment mallorquina. El punt de partida que sempre s'ha assignat a la visió del país

en clau identitària, pel que fa al comú àmbit català, ha estat la publicació de *Nosaltres, els valencians* de Joan Fuster, el 1962. L'obra tenia el precedent desllorigador de la *Notícia de Catalunya* que Jaume Vicens Vives havia ideat el 1954. Aquest llibre no era tan incisiu com el de Fuster —la Catalunya que postulava era ben espanyola— però marcava una pauta i insistia en la imperiosa necessitat de continuar-ne la línia. L'assaig fusterià, a part d'elevat el to polemitzador, tribuava els fonaments patriòtics en què es basava la mentida franquista, un dels objectius fonamentals de la qual pretenia fer abdicar el proïsme del dret a la pròpia identitat. *Nosaltres, els valencians* pogué passar la censura perquè degué ésser analitzat per un censor despiatat. Almenys així ho sembla la corresponent fitxa de l'organisme censurador, que no li atribueix cap maldat especial. Segons l'informe del lector, el llibre

Trata de las virtudes del pueblo valenciano y de la historia de su formación como parte [e]tnica de España. El autor lamenta reconocer que el valenciano no es como el catalán fuerte [e] en sus convicciones lingü[is]ticas y de clase sino m[á]s bien esblando y entregadizo al abandono de lo suyo; espera no obstante que con el tiempo este fenómeno cambie y resplandezca la cultura valencianista. Puede Publicarse. El lector, Fdo: Jose de Pablo Muñoz.

La lectura superficial que en va fer el senyor de Pablo és evident. Com ho és la d'un segon censor, arran de la nova edició (1964), el qual remarcava que

El autor... hace profesión de defender los intereses y lengua valenciana y anuncia un libro suyo ya publicado en castellano. Se ve que es regionalista pero no da pruebas de separatismo. Creo que se puede permitir su publicación. El lector, F. Aguirre.

La beneïda incompetència no va ésser només dels censors, si tenim en compte l'opinió de Fuster que va atribuir la publicació

de l'assaig a un «descuido» del qui aleshores era ministre espanyol d'Informació i Turisme, Manuel Fraga, que «no le concedió de inmediato mucha importancia».

La rectificació havia d'arribar, però quan aquesta mateixa censura en prohibí la tercera edició (1965), ja era tard. Des de primera hora el llibre transcendí l'àmbit purament intel·lectual i als mitjans de comunicació havia desencadenat reaccions d'adhesió incondicional o de rebuig ferotge, inclosa la gens innocent crema en effigie de Fuster a les falles del 1963, talment la pràctica inquisitorial aplicada pel tribunal als «relaxats», els reus que no podia aglupir. En tot cas, la «taca» s'havia escampat fins al punt que defugia el control del règim i dels seus aglalers. I aviat arribà a Mallorca, en forma de debat identitari. Ho va fer amb una intensitat inusitada, imprevista, insospitada per als qui continuaven comodament instal·lats en la letargia. Que es va estendre a través de diferents parcel·les erudites i distints estrats de la societat, amb un ressò mediàtic notable.

[...]

Arran de la confecció de l'altre treball vaig recollir materials sobre dos debats de notòria intensitat que varen tenir lloc a Mallorca —amb una certa projecció fora de l'illa— entre el 1969 i el 1972. En el primer la matèria debatuda, de caràcter identitari, girava entorn d'una època islàmica incòmoda i silenciada dins la història insular, en la qual als «moros» els assignaven el paper habitual d'intrusos i invasors que els atorgava la historiografia espanyola. La polèmica tocava el grau que calia atribuir a aquells seguidors de Mahoma illencs en la configuració d'una identitat mallorquina, prescindint de l'espanyolitat oficial. El segon feia referència al model de llengua i altres aspectes lingüístics, germen del gonellisme blaver illenc.

~~En definitiva~~ En definitiva, el que present no és cap estudi global ni cap resum de l'època ni dels temes tractats, cosa que no tendria sentit. Altres persones molt més competents en la matèria ja ens n'han proporcionat adequades aproximacions. El que faig és aprofitar el bagatge fins ara conegut, amb puntuals aportacions pròpies, i, a partir d'aquí, n'oferesc una interpretació centrada en l'objecte del meu interès específic: la controvèrsia entorn de la identitat.

D'altra banda, qui signa el llibre, com a medievalista adscrit al gremi, no pretén immiscir-se en una època que cau fora de l'àmbit que li pertoca. Tot i amb això, la recerca també conté una part considerable d'interès professional: analitzar el rerefons «medieval» —diguem-ho així— del debat identitari. Perquè en les nostres latituds qualsevol debat d'aquesta mena remet inexo-

[...]

rament a l'edat mitjana com a època fundacional, perquè és en aquest període quan sorgeix un món català (arran de la creació carolínia dels comtats catalans) i quan aquest es projecta més enllà del nucli originari, amb les conquestes de la Catalunya Nova, les Balears, el País Valencià i altres. Òbviament no creiem en cap essencialisme «català» d'aquells que, com l'Espanya imaginada per Sánchez Albornoz i tants altres, remeten a uns orígens tan remots que es perden en la boira dels temps a la recerca d'un «homo hispanicus»

En primer lloc, que a Mallorca el decenni estuani (1970-1972) fou partitament ric quant al(s) debat(s) identitari(s), tant quantitativament com qualitativament. Sense voler exagerar, creiem que no té parangó en cap altre lloc de l'estat. Quins debats per l'estil dels que veurem hi havia aleshores a les dues Castelles o a Extremadura, fora de l'excentricitat essencialista? Ho ignor. Però, que demanar-me, és per ignorància pròpia o perquè no n'hi hauc demanat ningú no em digui el contrari, pensaré això últim. La via? Mentre ningú no em digui el contrari, pensaré això últim. La comparació encara es veu reforçada si tenim en compte la nòmina de participants —que a Mallorca hauria d'ésser més exigua per qüestions purament demogràfiques. En tot cas, la creença anterior esdevé certesa a l'hora d'afirmar que no n'hi ha hagut cap altre de tan fecund i amb tanta intensitat en tota la història de Mallorca. I això sense oblidar les condicions de censura i falta de llibertat, que no eren el millor aval per a parlar d'una realitat que no corresponia a l'oficial. A la dels donpelayos, les covadongas i els cids campadors. Aquí —a Mallorca— Sánchez Albornoz i Américo Castro, molt menys el primer, hi tenien ben poc a dir. Si no és, en el cas de don Claudio, per a amollar l'habitual desvarieg de matriu celibèrica, com quan afirma, en relació amb els famosos bous de Costitx (Mallorca), que aquells caps de toro de bronze trobats a Son Corró —expressió de la religiositat talaiòtica— demostraven que «muchos siglos antes de Cristo ya gustaban los españoles de la fiesta nacional». Un autèntic «dislate», que diuen els espanyols. O, si ho volem dir en paraules més col·loquials, «¡chúpate esa!».

[...]

Per al medievalista, capficar-se en aquest tema ha estat una gratificant novetat, acostumat a parlar d'uns interlocutors inabastables en la llunyania dels segles, dels quals només queda memòria escrita, en manuscrits, lligalls i altres papers redactats en el protocol·lari llatí medieval o en català antic, tot condimentat amb una paleografia més o menys assequible. Passar de la transcripció del document gòtic a recórrer a l'hemeroteca i a la font oral ha significat tot un repte, no negaré que no previst fins ara. A part de les persones que oralment m'han fornit informació sobre aspectes que ells varen viure com a protagonistes, el llibre té una part de memòria personal —no sé si se'n pot dir «egohistòria», ara que el concepte està de moda. És la que fa referència a la bona gent que vaig tenir la immensa sort de conèixer i tractar, de record inaborrable. Ara m'adon que aquelles converses, en aquell moment circumstancials, farcides d'erudició i bonhomia, de patriotisme per damunt tot, sempre amarares amb convenients dosis de sentit de l'humor, són la gènesi del llibre. Inconscientment, aquest assaig va començar a ésser escrit aleshores, fa vint, trenta i més anys. En companyia de Climent Garau Arbona, de don Miquel Fullana, de Josep Maria Llompart, de Pere Jofre, de Gori Mir, de mossèn Pere Labrés, de don Jaume Albertí, del pare Josep Capó, de Miquel Julià Prohens i de tantes persones que, sense saber-ho, m'ajudaren a definir, començant per mi mateix, allò de què tracta el llibre: la identitat.

La primera disputa de relleu, amb projecció pública, va tenir lloc el 1966, arran de la publicació per part de Miquel Forteza d'una obra dedicada a restaurar la memòria xueta. La polèmica estava servida, atenent la matèria tractada, i hi dirigirem l'atenció, ja que feia referència a la identitat d'una part dels mallorquins: aquells que patien marginació secular en funció del llinatge que portaven, uns determinats llinatges. D'acord amb el propòsit del nostre llibre haurem de fer un esment especial d'una circumstància gens casual: després de Forteza, l'altre «gran» contendent (n'hi hagué molts més, per descomptat, a favor i en contra), el qui impugnà amb una esmena a la totalitat les tesis de Miquel Forteza, fou el misser José Zaforteza Calvet. És el mateix senyor que trobarem sis anys més tard erigit en el capítol del gonellisme, si fa no fa l'equivalent insular del blaverisme. Ho va fer sota el pseudònim de Pep Gonella i no ha estat fins fa pocs anys (2017) que ell mateix s'ha tret la màscara, encara que sempre n'havien existit més que sospites, bé que comparades amb altres eviterns instigadors de l'anticatalanisme. Tant l'actitud que va manifestar entorn del tema xueta com la que més tard mantingué sobre la llengua reflecteixen la ideologia dels sectors més reaccionaris de la societat balear.

El 1967 va tenir lloc una nova fita —diguem-ne que la fita illenca per excel·lència— en el procés de recobriment nacional (identitari, per tant). Josep Melià va publicar *Els mallorquins*, l'obra emblemàtica en l'aposta de vertebració d'una societat adormissada, anestesada per segles d'alienació cultural més o menys reeixida (no va ésser només una pràctica del franquisme...), i, en el moment de redactar el llibre, en via de desestructuració. Melià seguia la petjada de Fuster —que en va redactar el pròleg— i venia a tancar el cercle, després que Vicens Vives, la dècada anterior, havia inaugurat i estimulat la reflexió identitària en clan de Països Catalans. El capítol 5 es dedica al comentari de l'impacte de la proposta del mallorquí.

A continuació segueixen dos capítols corresponents a sengles debats anuals esdevinguts durant els dos anys posteriors. El primer (1968), reflectit al capítol 6, tengué lloc clandestinament al poble de s'Arracó i reuní un aplec certament nombrós, ateses les circumstàncies, de personalitats d'arreu dels Països Catalans. Hi assistí Fuster. La durada fou breu, només d'uns pocs dies, i els resultats pràctics, certament escassos. Però, per contra, tengué un impacte entre els cercles catalanistes illencs que es movien en la clandestinitat molt superior a la realitat, més en consonància amb les expectatives inicials que amb el resultat final. En tot cas, una prova més que les coses es movien. I el 1969 assistim a un altre dels grans debats, motivat per la reivindicació abans esmentada del passat islàmic (capítol 7). Hom no qüestionava la catalanitat cultural i lingüística però posava damunt la taula un passat que romania silenci i menystengut. La reivindicació moresca provocà una manifesta incomoditat en determinats sectors i el que inicialment era pensat perquè servis d'esperó quant al (re) coneixement d'un període molest de la història illenca donà pas a escrits encesos de l'un costat i de l'altre, a mostres d'entusiasme i de reprovaçió, a malentesos, desconcert i inevitables problemes personals. Fins que la cosa, passat el frenesí inicial, s'apaivagà i acabà morint d'inanició. Al capdavant no va passar d'ésser una tempesta dins un tassó d'aigua. Però la «gamberrada» de treure a roüllo aquells «altres mallorquins», oblidats, havia soscavat, de bell nou, la letargia illenca.

L'última part del llibre fa referència, d'una banda (capítol 8), a dos anys (1970-1971) de consolidació d'uns canvis socials que ja s'intuïen irreversibles i amb pregones conseqüències d'ordre lingüístic i nacional, acompanyats d'algunes controvèrsies de tall més localitzat que les anteriors. Aquest bienni donà pas (capítol 9) a la polèmica gonella de 1972, que tengué el ressò propi de l'habitual notícia (en aquest cas una més o menys suposada barcelonització del català escrit a Mallorca, germen del que després s'ha convertit en una fal·laç defensa d'un «mallorquí» desvinyeu-

lat de la llengua catalana i escrit a gust de cada consumidor), una notícia, dèiem, creada per amagar-ne una altra de transcendència infinitament superior: la imparable castellanització/espanyolització de la societat balear. La polèmica partí de provocatius escrits a la premsa, immediatament ramificats, per part d'un José Zaforteza que aleshores s'amagava sota el pseudònim de Pep Gonella, una persona sens dubte àvida de protagonitzar querelles periodístiques que servien per a distreure el personal de problemes molt més reals i urgents que afectaven una societat que allora s'enriquia (alguns) i iniciava una desfeta en termes culturals i lingüístics que no feia part de la seva preocupació ni han interessat mai el gonellisme. I és que, sobre aquest drama, l'anticatalanisme mai no ha tengut res a dir, tret del desbarat argumentatiu de vincular la castellanització — que ells són els primers que promouen a còpia d'escriure gairebé sempre en la llengua de Cervantes, i de parlar-la com a cosa fina — al català que imposa allò que ells diuen l'imperialisme irradiat des de Barcelona. L'astúcia de la manobra no pot ésser més barroera ni pot enganar ningú, tret que hom patesqui d'un grau d'ingenuïtat fora mida: l'enginy lingüístic per tal d'eludir una situació incòmoda que es vol encobrir és més vell que la picor. Tanmateix, no té recorregut més enllà de l'anèmica massa encefàlica dels addictes ja prèviament conversos a la causa anticatalana. O dels acòlits predisposats a la conversió.

Per acabar, el capítol 10 constitueix una temptativa d'anàlisi valorativa de com tots aquests debats — més ben dit, el Debat, en majúscula — varen mantenir una determinada incidència en el període posterior, de manera particular en la immediata Transició. I encara una derivació tardana el 1993. Aquell any va estar marcat per una nova controvèrsia entorn del tema identitari, l'última de característiques similars a les anteriors i potser la darrera d'aquesta mena per sempre més. Durant la primera meitat de l'any es tornà a desfermar la dissensió entorn de l'element indeleble de la comuna catalanitat. En la forma i en el fons, la matèria tengué molt a veure amb les batalles valencianes de la Transició. Amb la

diferència que a Mallorca la representació gonella—blavera en versió illenca— fou minvada, per bé que estentòria. Es va reduir al periodista Antonio Alemany, atiat per les publicacions tardanes del catedràtic d'Història Medieval Álvaro Santamaría—les respectives versions illenques de José Ombuena i María Consuelo Reyna plegats, d'una banda, i d'Antonio Ubieta, de l'altra— amb un grupet d'insípides «Cartas al director». En canvi, en l'exposició d'una indubtable catalanitat intervingué una part significativa de la millor historiografia mallorquina. Per acabar d'adobar-ho, quan el debat s'apaivagà, durant el segon semestre del mateix 1993, de bell nou va ressorgir (també per darrera vegada?) l'escripòl davant el xueta, amb un intercanvi dialèctic de foc creuat. D'aleshores ençà, la fal·làcia gonella ha tengut continuïtat en la parcel·la historiogràfica fins avui a través de Román Piña Homns, que serà l'últim aspecte de què tractarem

[...]